

בן-הפסוק / מאת אנדרה רגלסון

והחזיר את פניו ואמר לך: הנהני" (הפסוק: "ויקרא ד' אל שמואל ויאמר הנהני")... "השיבולים אל מול חרמש ברוך ד' יין אמת ישירו"...

הדרך הפיוטית

הדרך הפיוטית, שנוהגים ילד ומשורר בפסוק, היא מידה כללית. הדרך הפיוטית מורה על אופן היסטורי מיוחד, פיתחיהו פייטנים של אחר החימת התלמוד עד משוררי ספרד, ועד בכלל. עיקרה — מעין חידוש, שהפיוטן מזכיר. בקיצור איזה מאורע, ועלינו לנחש במי ובמה מוזכר. אך הניחוש, או הפתרון, לא לשם עצמו בא אלא למען עורר זכות אבות, הפל תחינה לפני לסי'הרחמים או הת שבח והודיה לעושה ופלאות:

"למען איתן הנורק בלהב אש: למען בן הנעקד על עצים ועל אש: למען גבור הנאבק עם שר אש... למען ציר עלה ונתעלה ברכב וסוסיאש" — אלו קלות בערך (שלושה האבות ואי ליהו). קשות מאלו: "טיסת נגיד הרושת סילית בכוכבי לילה" (סיסרא); "יעץ מחרף לנופף איורי הובשת פני ריו בלילה (סנחיריב); "משחכר בכלי קודש נהרג בו כלילה" (בלשאצר). ויש אזכרות לתקופות ועמידות שונות בחיי העם כולו: "כהושעת כולכלו בעונג מן המשומר... כהושעת סיני נושמעו בדיבור רביעי... כהושעת פוקדו יריתו שבע להקף... כהושעת שבים עולי גולה לפדום... כן הושע נא!"

כאמור שלונסקי: "הה אמריקה! הה ישמעאל. אשר ידן הכדולרת ככול" — הרי הוא נשען על זוכרנו את הפסוק הידוע בהומש. הגדי שבלחך שלונסקי מתקשר במפורש עם "תחת ערש בני הרך עומד גדי לכן וצח" ואל אותו הגדי שברח מן העדר, ומשה, הרועה הנאמן, השיגהו ונשארו בחיקו אל מעייןמים.

בקוראו: "אדמה! הנה שריתי עם אלוהים ועם אנשים ואהי אדם" — הרי הוא מצפה שדול הן את דבר היאבקות יעקבישראל והן את מימרת חדל כי רק מי שיש לו אדמה קרוי אדם. סיפורנות על עורב ויונה ומ נוח אררט שבו, מספק לשלונסקי כמה משלים. כשהוא אומר: "בלילה זה יבכל חבל ואומלליה" — יש לו רשות לבטוח כי נפשנו תיענה ב"אלי ציון ועריה"...

מידה ממידות יוצריהפיוטים, שנת חרשה באסכולתו של שלונסקי היא העזה ליצוק מלים במישקלים בלתי רגילים. תמצאו בשירתו "כחלת" (על מישקל תכלת), כל משעולי אליך האצביעו" (היא ואלף בסגול), ועד בלי מיספר — היפוכי שמות לפי עלים: "כל מחשבה מבהינה" (מהי לכת על בהונות הרגל); "מאפס" (הוזה פיעל — עושה לאיין ואפס); "מת אשד"; "ליל ראשית משייש דומיה לפני" "מתליל" כמעט שהוא מת בקש מאליו ("בהתליל העיר"), אך (המשך בעמ' 8)

הכלים החדשים של שלונסקי, יין ישן בהם. אל תראוהו שהוא מספר מודרניסטית; הקול קול'הסידים ואומרי החלים. פסיעותיו המהפכניות — כמו סלד בקדושה. מתחת למדיו האמנו' תיים אופנתיים, מבצצת "ארבע כנפות" שהיא מורשת אבות. מובן כי רושם בעלמא כאן, ולא נטענת מסמרות. ולא אריב עם קורא שיקבל את פני הא מרים האלה ב"גומא קתני". מכל מקום, יש בהם כדי להסב את העיניים אל צד אחד בשלונסקי, שמבקרים היו ניחוחו; הוא — שלונסקי בן הפסוק. ארבע דרכים לשלונסקי בויקתו לפי סוק. והארבע — רק לצורך הסתכלות היפרדונן. בשירת שלונסקי גופה ין צמודות יחד, מצטלבות ומשתלכות יחד זית, עתים גם מתמזגות.

הדרך ההפגנתית

בדרך זו לובש הפסוק אופי של הפי גנה, כגון שמרימים דגל, או עונדים חג לודש הבגה, בשביל לדוש ברגשות מסויימים. להפעיל מחשבות גורר מסור ימות. לפיכך אפשר לקרוא לדרך זו גם אמבלמאטיה.

לקט'דוגמאות: "עד יתגדל יפו אימי לילות כנען"... "ערבל הומה: איכה ישבה"... "רק צפורים לעוף יצביהו. אולי גם סכא ז'ל כפללו: אח — ד" — "ואברכה: המבדיל בין קודש לחול" — "המבוכה הגי דולה כבר תשא את כוסי הגורלות ותנהם: המבדיל" (זה המישפט האחרון הוא חלק מדימוי מורחב של סעודה שלישית בשבת, וצאת שלושה כוכבים). וכצירוף נעימה אירוניה: "וכערב בין השמשות ישוב אבא מסבי לותיו, וכתפילה ילחש נחת: הבן יקיר ל: אברהם, עור וגידים ועי צמות, הללויה" — וזאת לקיום גבר אה: "ובומר רני עקרה — להצ מיח"י"

הדרך הפיוטית

סמכותה של דרך זו — קפיצת דמיון מעולם הפסוק אל עולמ'ההווה. נניח שילה, הלומך סיפורי המקרא, יר צא פעם, בימות הגשמים, מבית הספר הוא רואה שני עננים שחורים ממעל לראשו, וגושיהענן גדמים בעיניו כשתי דמויות אדם. פתאום נשלח ברק מן הענן האחר, ופולת את הענן השני. אומר הילד: "ויססף שמואל את אנגי. ילד זה עשה בפסוקו מעשה פיוט."

שירת שלונסקי כולה מנוקדת קפיצות ספונטאניות כאלו מן הפסוק אל המציאות. זיפדוףמה באקראי מספק לנו: "עני וזמרת למציב את הדלת" (זה צירוף פסוקיים — משירת חיים ומקיר ללתיהושע ביריח — וכאן הוא שכח לבנאים במולדת)... "רק היום את חפי צו יהי אור האזרן אלוהים בציווי מתלקח" — במקום של ראש — האות של קין" (כלומר, תחת תיבת תפלין, אות קודש, באה אשמת הרצה; ובדרך הסוד אפשר להפיל את הדברים על קרקפתא דאדם קדמאה, הוא ה"אידי אה" של מין האדם כלול)... "פרה אור מה השמש, מקרינה ומעלה גרה" — "ונדמה, אם תקרא איזה פרח בשמו,

בן הפסוק

(המשך מעמוד 6)

„מהזנבים“ הוא חידוש שלונסקי מובן
 חק אף יפה. כולנו מכירים דו"ק רב,
 אך פייטן נקר (מ"ם וקו"ף בצורה)
 זה נכיר גם „דורש חזק הווי והזנבים“.
 בוקרית השנה, שהיחוד שלונסקי, הם
 וכמחכונתם, מהנים אלו: הרבה —
 אימה נופלת עליהם כשהם מהרהרים
 בעתידותיו של מינהג החידוש, אם ית
 גלגל לתוך ידיים בלתי-מוסות ובלתי-
 פיוטיות. מה נעשה כאשר בחורה,
 שלכנים היחה עצובה, וכיום היא
 „מצוברתת“, תהחיל פתאום להת-
 ייגן? וכאשר ילדים לא עוד יהיו
 כוכים אלא מתבכיינים? (ולשני
 הניבים האלה, אפשר למצוא סמוכין
 בשלונסקי).

הדרך הדרושית

בעל-הדרוש הולה רעיון משלו בפי-
 סוק בן המוכן; מתוך כך הוא מרחיב
 את כשר הפסוק העתיק, ומסמיק ער
 כים הדשים לערכים ישנים. בשירי
 שחרית כותב שלונסקי:

הנה פי נק עקשו כביכול קצאנו

את אשר הראשית, את הצוי: יהיו

קרוב מוציא הלחם

כי אפינו,

כי קצנו,

כי אכנוהו, גם שבנו, הוא נהיא.

פה מרוקמים יחד ניבים, מספר
 בראשית, מברכת-הנהנין ומברכת-המוון;
 אפילו „הוא וזוא“ הוא מעין הר לבי
 טוי-המסתורי „אני והו הושיעה“
 נא וי הרעיון הוא אליכא דחזיל, שמנו
 כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד
 שאכל פת-לחם; אבל גרעינו של הר
 עיון הוא העתקת כוח-בראשית והוצאת
 להם בן האדמה אל התלוץ הער
 בד. מדרש-שלונסקי הוא.

והרי מדרש שירי-שירים, פרק „אחות
 לנו קטנה“, מיסוד-שלונסקי; וגם פה
 ישנה קשירת ערך חדש במבע-קדומים:
 כפי-יד לנו קטנה, וְאֶצְעָעוֹת חֶמֶשׁ לָהּ,
 אֶצְעָעוֹת-שְׁעֵנָה וְקוֹת לְהַשְׁבֵּר,
 כְּרֹאשֵׁיטֵן הוֹלֵם דָּסָק, וּבְקִצוֹתֵן
 אֶשְׂרָנִים.

קח, מה נעש לאצבעות פיו

שיצמד קני?

הלם קציר, דסק-עדם גדלנה

שרא, אשרננים

אנו הולכים אלי, עמלו

הו, אשרינו, האצבעות, אוקחות,

מגל פיום קציר

חוקקות רגב קפה קרולו

מה נעשה לטצבעות הענגות

ראשי-תיבות

לא פסוקי-קודש בלבד — תשמישי
 קדושה בכלל הם מאביוניה הקבועים
 של מעבודת-שלונסקי. מרדפים את דמ
 יונו: טוטפות, ציצית, טלית, אמן,
 קלף של ספר-תורה, שמש דופק על
 הלון וקורא לסליחות, שופר, מא-
 כלת (בייחוד כדימוי ללבנה), חיבה
 יתירה נודעת ממנו לראשי-תיבות מסור-
 דתיים; נושרים מחיקו: להד"מים,
 זילים, פ"א גו"נים, שס"הים ורמ"הים
 — והוא מסלסל בהן על דרכים מפד
 דיאות, עתים מתמקדות, הוא רואה
 קילותיהן של אותיות ומלים, ומופ
 שטות כגון אזלי, בלי-אן, תיקו,
 מוצגות בבתי-חרוזה כעצמים מוחש
 יים.